УДК 796. 01: 316

ВІДНОШЕННЯ ДО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ, САМООЦІНКА УСПІШНОСТІ, СТОМЛЕННЯ ТА ЙОГО ПРИЧИНИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТА МІСЬКИХ ШКОЛЯРІВ

Віктор ГОРДІЙЧУК

Луцький інститут розвитку людини Університету "Україна"

Анотація. Відомі значні розбіжності міських і сільських шкіл у технічному забезпеченні, режимі та умовах роботи шкіл, рівні фізичної підготовленості учнів. Вивчення ставлення до навчального процесу, самооцінки успішності, стомлення та його причини у процесі навчання учнів сільських та міських ЗОШ дозволить сформувати певну стратегію оптимізації рухової активності сільських школярів. Встановлено, що рівень мотивації до набуття знань у сільських учнів вищий. Основними ж причинами втоми сільські діти назвали – "багато уроків", "важкий для засвоєння матеріал".

Ключові слова: сільські учні, міські учні, самооцінка, успішність, стомлення.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Однією з актуальних соціально-педагогічних проблем навчально-виховного процесу, розвитку фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи у школі є виховання позитивного ставлення учнів до фізичного виховання та спорту. У дослідженнях ряду вчених встановлено певні особливості фізичного та рухового розвитку сільських школярів [2, 8, 11]. Проте питання стосовно сільських школярів, не досконало висвітлені в доступній літературі. Ми виходили з того, що вивчення інтересів, мотивів, орієнтацій школярів допоможе скоректувати навчальні програми і сформувати певну стратегію оптимізації рухової активності сільських школярів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Процес фізичного виховання в міській та сільській школах має свої специфічні особливості. Відзначено значні розбіжності міських і сільських шкіл у технічному забезпечені, режимі роботи, регіональних і природних умовах, що додає специфічні особливості до процесу фізичного виховання і впливає на рівень фізичної підготовленості учнів. [10]

Заняття фізичною культурою і спортом проводяться під впливом певних стимулів, спонукань, які виступають як рушійні сили навчальної діяльності учнів. Такими спонукальними силами є потреби, інтереси, переконання, ідеали, ціннісні орієнтації. Вони утворюють мотиваційну сферу навчальної діяльності [1, 5, 11]

Наукові дослідження та практика роботи шкіл свідчать, що у процесі залучення школярів до фізичного самовдосконалення – це виховання інтересу до фізичної культури. Інтерес є формою виявлення потреб і виступає своєрідною орієнтацією людини в її зв'язках із дійсністю. Від спрямованості інтересів залежить спосіб життя людини, її поведінка й діяльність. Поява інтересу викликає бажання діяти, формує мотив поведінки.

Певною мірою це питання висвітлювали науковці стосовно міських школярів, проте ця проблема залишається нерозв'язаною щодо учнів сільських ЗОШ, оскільки є неузгодженість між потребою забезпечити якісними освітніми послугами й можливістю це зробити для кожної сільської школи.

Мета дослідження. Опрацювати літературні джерела, що визначають особливості фізичного розвитку, стану здоров'я та працездатності сільських школярів. Проаналізувати ставлення до навчального процесу, самооцінку успішності, стомлення та його причини у процесі навчання учнів сільських та міських ЗОШ.

Методи досліджень. У дослідженні взяли участь 1487 осіб, з них 243 хлопці і 232 дівчини 5 – 11 класів, які навчаються в міських ЗОШ, 507 хлопців і 505 дівчат 5 – 11 класів, які навчаються у сільських школах.

© Гордійчук В., 2010

Для виявлення чинників, що впливають на формування в учнів сільських та міських загальноосвітніх шкіл мотивації до занять, даних про академічну успішність учнів та причини її зниження було проведено анкетування.

У наших дослідженнях використовувалися запитання, які увійшли до класичних запитальників з вивчення самооцінки успішності й самопочуття, мотивів занять фізичними вправами [3] та низка питань, що не ввійшли до стандартних психодіагностичних методик, але апробовані у сфері фізичного виховання і широко використовуються фахівцями [4, 6, 7, 9,].

Результати дослідження та їх обговорення. Самооцінка – це оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей.

За допомогою самооцінки здійснюється саморегуляція поведінки особистості. Людина в процесі спілкування постійно порівнює себе з еталоном і залежно від результатів перевірки, залишається задоволеною, або незадоволеною. Це „внутрішній манометр" особистості, показники якого свідчать про те, як вона себе оцінює, наскільки задоволена собою.

За результатами анкетування свою успішність як відмінну хлопці сільських і міських шкіл оцінюють приблизно однаково (4,12 % і 5,72 % відповідно), а у дівчат виявлено суттєву різницю: 12,08 % – сільські, 3,45 % – міські (табл. 1). Враховуючи ці дані у поєднанні з приблизно однаковим часом (трохи меншим у сільських дітей), затраченим на виконання домашніх завдань, можемо зробити висновок, що сільські учні, не маючи можливості приділяти більше часу на виконання домашніх завдань, серйозніше ставляться до навчання в школі в урочний час. У дослідженнях ми намагалися з'ясувати, що на думку учнів, заважає їм краще вчитися в школі. Найбільшою перешкодою до успішного навчання міські та сільські учні вважають "занадто великий обсяг інформації": 28,01 % хл. і 42,38 % дівч. сільських та 30,86 % хл. і 39,66 % дівч. міської шкіл. Суттєво відрізняються результати за пунктом "високе нервово-емоційне навантаження під час іспитів": 17,95 % хл. і 19,21 % дівч. сільських та 25,93 % хл. і 38,79 % дівч. міської шкіл. У пункті "власна лінь і неорганізованість" у дівчат як експериментальної так і контрольної груп дані майже однакові (14,65 % і 15,52 % відповідно), у хлопців відмічається суттєва різниця: 27,02 % у сільських на 17,70 % у міських (табл. 1).

Таблиця 1

Успішність учнів та причини її зниження у школярів сільських та міських ЗОШ, %

Запитання	Міська ЗОШ		Сільські ЗОШ	
	Ч n=243	Ж n=232	Ч n=507	Ж n=505
Як ви оцінюєте свою успішність				
Відмінно	4,12	3,45	5,72	12,08
Добре	46,50	56,90	48,92	54,06
Задовільно	39,09	36,21	35,90	29,90
Незадовільно	10,29	3,45	8,88	3,96
Що на вашу думку заважає вам краще вчитися				
Високе нервово-емоційне навантаження під час заліків, контрольних робіт	25,93	38,79	17,95	19,21
Занадто великий обсяг інформації	30,86	39,66	28,01	42,38
Незадовільний стан здоров'я	6,17	7,33	7,50	11,88
Нераціональний розклад уроків	11,93	11,64	11,05	8,32
Нестача часу на самопідготовку	23,87	26,72	16,37	21,58
Власна лінь і неорганізованість	17,70	15,52	27,02	14,65
Інше	0,41	0,43	0	0

При аналізі відповідей на питання про присутність стомлення після занять у школі у пункті "так, дуже" спостерігається збільшення відсотків у сільських дітей порівняно з міськими: 7,10 % хл. і 7,72 % дівч. у сільських та 2,47 % хл. і 4,74 % дівч. у міських.

При розгляді питання: „Через що Ви найбільш стомлюєтеся?" були отримані такі

результати: 54,64 % хл. і 54,65 % дівч. сільських та 47,33 % хл. і 51,72 % дівч. міських шкіл стомлюються через надмірну кількість уроків, а через те, що на уроках дуже багато завдань, стомлюються 18,93% хл. і 15,64% дівч. сільських та 13,17 % хл. і 12,07 % дівч. міських шкіл. Важкий для засвоєння матеріал причиною стомлення вважають 18,54 % хл. і 19,01 % дівч. сільських та 12,35 % хл. і 16,81 % дівч. міських загальноосвітніх шкіл.

Крім того, сільські учениці, мабуть, через обмаль вільного часу, менше приділяють уваги заняттям із поглибленим вивченням предметів для вступу у ВНЗ: 20,60 % у сільських та 29,74 % у міських учениць.

Таблиця 2

Перешкоди успішному навчанню та додаткові заняття з поглибленим вивчення предметів у школярів сільських та міських ЗОШ, %

Запитання	Міські ЗОШ		Сільські ЗОШ	
	Ч n=243	Ж n=232	Ч n=507	Ж n=505
Чи стомлюєтесь ви у школі				
Ні	47,74	37,50	43,00	38,42
Так	49,79	57,76	49,70	53,86
Так, дуже	2,47	4,74	7,10	7,72
Через що ви більше всього стомлюєтесь у школі				
Багато уроків	47,33	51,72	54,64	54,65
Дуже багато завдань на уроках	13,17	12,07	18,93	15,64
Важкий для засвоєння матеріал	12,35	16,81	18,54	19,01
Інше	0	0,43	0	0
Чи додатково Ви займаєтесь поглибленим вивченням предметів для вступу у ВНЗ				
Ходжу на заняття в інститут	1,93	1,05	6,90	2,18
Займаюся у репетитора	18,93	16,38	19,33	18,42
Ін форми занять	3,70	4,31	0,20	0,00
Загальний % позитивних відповідей	24,56	29,74	26,43	20,60

Отже, під час досліджень виявлено, що сільські діти серйозніше ставляться до навчання в школі і рівень мотивації до набуття знань у них вищий. При спробі з'ясувати, що, на думку учнів, заважає їм краще навчатися, була зареєстрована одностайність у відповідях школярів сільських і міських груп у пункті "високе нервово-емоційне навантаження під час заліків, контрольних робіт". Самокритичнішими в пункті "власна лінь і неорганізованість" були хлопці сільської місцевості. Водночас серед учнів сільських шкіл більше дітей, які дуже стомлюється у школі: 7,10 % хл. і 7,72 % дівч. у сільських та 2,74 % хл. і 4,74% дівч. у міській школах. Основними ж причинами втоми сільські діти назвали – "багато уроків", "важкий для засвоєння матеріал".

На стомлення після занять у школі в проведеному дослідженні вказали 57 – 62 % учнів сільських та 52– 62 % учні міських шкіл. Отже, в сільській місцевості більше дітей, які стомлюється в школі, особливо чітко це виявляється в пункті "так, дуже"

За всіма пунктами питання: „Через що Ви більше всього стомлюєтеся?", сільські діти виглядають стомленішими.

Висновки

1. Рівень мотивації до набуття знань у сільських учнів вищий. Не маючи можливості приділяти більше часу на виконання домашніх завдань, вони серйозніше ставляться до навчання в школі в урочний час.
2. Найбільшою перешкодою до успішного навчання міські та сільські учні вважають "занадто великий обсяг інформації".
3. Основними ж причинами втоми сільські діти назвали „багато уроків", „важкий для засвоєння матеріал".

Перспективи подальших розробок з даного напряму. Одним із завдань подальшого дослідження є розробка шляхів оптимізації фізичного виховання сільських школярів.

Список літератури

1. *Андреева Е. В.* Мотивационные факторы учебной деятельности школьников / Фізичне вих., спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : [зб. наук. пр.] / Луцьк, 1999. – С. 771-774.

2. *Завадская Л. И.* Динамика умственной и физической работоспособности младших школьников сельской местности западного Казахстана / Завадская Л. И. Дияров А. С., Инкарова Ж. И., Габдулина С. Д. // Возрастные особенности физиологических систем детей и подростков: тез. IV Всесоюз. конф. "Физиология развития человека". – М., 1990. – С. 105.

3. *Ильин А. В.* Формирование эмоциональной сферы подростка в процессе физического воспитания в школе / Ильин А. В. //учеб. пособ. – К. : Знання, 1965. – 34 с.

4. *Камаев И. А.* Социально-гигиенические особенности организации учебного процесса и режима дня старшеклассников лицеве / Камаев И. А., Павлычева Л. И., Васильева О. Л., Коптева Л. Н. // учеб. пособ., Гиг. и сан. – 2003. – № 7.– С. 45-46.

5. *Кардялис К. К.* О роли информационного подхода к формированию у школьников положительного отношения к занятиям ФК и С // Социально-экономические проблемы воспитания спортсменов в условиях перестройки советского общества / Кардялис К. К // Всесоюзная научно-практическая конференция. – М. – 1990. – С. 200–201.

6. *Круцевич Т. Ю.* Приоритетные мотивы подростков к занятиям физической культурой и спортом: наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету / Круцевич Т. Ю. Безверхняя Г. // – Педагогіка. – 2000 р. – № 7. – С. 96 – 103.

7. *Круцевич Т. Ю.* Ставлення студенток до предмету „Фізичне виховання" у вищих навчальних закладах / Круцевич Т. Ю., Нестеренко О. // Спортивний вісник Придніпров'я, : навч. посіб. – 2004.– № 7.– С. 57–59.

8. *Лавникович В. С.* Возрастная динамика показателей физической подготовленности младших школьников сельской местности / Лавникович В. С., Новицкий П. И. // тез. IV Всесоюз. конф. "Физическое воспитание и школьная гигиена". – Ч. I. – М., 1991. – С. 86.

9. *Митчик О. П.* Індивідуалізація фізичного виховання підлітків у загальноосвітній школі / Митчик О. П. //: автореф. дис. канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02 Львівський держ. ін-т фізичної культури. – Л.– 2002. – 19 с.

10. *Пензулаева Л. И.* Физическое воспитание в малокомплектной школе. – 1990. – 314 с.

11. *Цюпак Ю.* Вплив просвітницької та пропагандистської роботи на рухову активність молодших школярів сільських шкіл. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві / Цюпак Ю., Цюпак Т. // зб. наук. пр. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008.– Т. 2.– 312 с.

ОТНОШЕНИЕ К УЧЕБНОМУ ПРОЦЕССУ, САМООЦЕНКА УСПЕВАЕМОСТИ, УСТАЛОСТИ И ЕЕ ПРИЧИНЫ В ПРОЦЕССЕ УЧЕБЫ СЕЛЬСКИХ И ГОРОДСКИХ ШКОЛЬНИКОВ

Виктор ГОРДИЙЧУК

Луцкий институт развития человека Университета "Украина"

Аннотация. Известны значительные разногласия городских и сельских школ в технической оснащенности, режиме и условиях работы школ, уровне физической подготовленности учеников. Изучение отношения к учебному процессу, самооценки успеваемости, усталo-

сти и ее причины в процессе учебы в школе у учеников сельских и городских ЗОШ позволит сформировать определенную стратегию оптимизации двигательной активности сельских школьников. Установлено, что уровень мотивации к приобретению знаний у сельских учеников более высок. Основными же причинами усталости сельские дети назвали – "много уроков", "тяжелый для усвоения материал".

Ключевые слова: сельские ученики, городские ученики, самооценка, успеваемость, усталость.

ATTITUDE TOWARD EDUCATIONAL PROCESS, SELF-APPRAISAL OF PROGRESS, FATIGUE AND ITS REASON IN THE PROCESS OF STUDIES OF RURAL AND CITY SCHOOLBOYS

Victor GORDIYCHUK

Lutsk Institute of Development of Man of University is "Ukraine"

Annotation. Considerable disagreements of city and rural schools are known in technical equipped, mode and terms of work of schools, level of physical preparedness of students. Study of attitude toward an educational process, self-appraisals of progress, fatigue and its reason in the process of studies at school for the students of rural and city ZOSH will allow to form certain strategy of optimization of motive activity of rural schoolboys. It is set that the level of motivation to acquisition of knowledges for rural students is more high. Rural children named principal reasons of fatigue – "a lot of lessons", "heavy for mastering material".

Key words: rural students, city students, self-appraisal, progress, fatigue.